

Марія Петрівна Винарчик
ORCID iD <https://orcid.org/0000-0001-8270-6178>
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри німецької та французької мов і методики їх навчання
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
м. Дрогобич, Україна
e-mail: marie-vynarchyk@online.ua

КОГНІТИВНІ, ЛІНГВІСТИЧНІ ТА КУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІЛІНГВАЛЬНИХ ПОЧАТКОВИХ ШКІЛ ТА ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ МІСТА БОРДО У ФРАНЦІЇ

У науково-оглядовій статті охарактеризовано освітню діяльність білінгвальних початкових шкіл та дошкільних закладів міста Бордо у Франції. Здійснене дослідження є результатом наукового стажування автора в університеті Бордо 3 у 2022 році.

Встановлено, що навчально-виховний процес у білінгвальних школах спрямований на досягнення єдиної мети – якісного вивчення мов, що є важливим в умовах сьогодення та сприяє реалізації його лінгвістичного аспекту. Учні білінгвальних класів мають можливість щоденно занурюватися у двомовне середовище під постійною увагою кваліфікованих фахівців білінгвального навчання. Створюються всі необхідні умови для того, щоб діти навчалися легко та були максимально зацікавлені навчальним процесом. Дослідження показало, що в умовах білінгвальної освіти вчителям властиво активно використовувати інтерактивні методи навчальної іншомовної діяльності, оскільки від правильного вибору методів викладання, способу представлення та пояснення теми уроку залежить ступінь сприйняття і засвоєння знань учнями. Це суттєво підсилює когнітивний аспект білінгвального навчання.

Ключові слова: *білінгвальні школи, іноземні мови, інтерактивні технології, фахівці білінгвального навчання, когнітивний, лінгвістичний та культурний аспекти білінгвальної освіти.*

Постановка проблеми. Білінгвізм у європейському освітньому просторі остаточно утвердився в другій половині ХХ ст., коли декілька європейських країн, в тому числі Франція, взяли на себе відповідальність за білінгвальне викладання іноземної мови в межах дошкільних та початкових освітніх закладів. Для одних країн це були освітні проекти, для інших – експерименти, і лише для окремих держав стали досягненнями. Як приклад, можемо відзначити ефективну діяльність білінгвальних шкіл Австрії, Німеччини. У Франції соціальні запити та очікування батьків, реалізація освітніх білінгвальних проектів з боку фахівців білінгвального навчання привели до того, що цій проблемі стали приділяти все більше уваги психологи, педагоги, дидакти. Свідченням цього є численні педагогічні та психолінгвістичні дослідження.

Проблема білінгвального вивчення навчальних предметів, організація активної іншомовної діяльності учнів на основі ситуативного мовлення зумовили необхідність спеціальної підготовки педагогів, оскільки когнітивний аспект білінгвальної освіти полягає в отриманні знань невідомого мовного коду, лінгвістичний аспект дає змогу реалізувати перехід від рідної мови до іноземної, культурний аспект забезпечує готовність учнів до сприйняття міжкультурних відмінностей, яке в кінцевому результаті сформує повагу до різноманітності.

Французькі дослідники приділяють багато уваги проблемі білінгвальної освіти. Серед них варто виокремити дослідження з аналізу політики мовної освіти в Європі (Beacco, 2003), аналізу феномену лінгвістичної та культурної множинності (Coste, 2010), пошуку кореляцій білінгвальної підготовки та якості мовного контакту (Maskey, 1976; Hamers, 1983) та інші. Розбудову білінгвального освітнього процесу осмислювали як з позиції нарощення компетентності вчителів (їхніх інноваційних практик (Cros, 1999), кваліфікаційних вимог до спеціальності (Duverger, 2007), характеристик двомовної освіти Lietti, 1994), так і з позиції переваг для здобувачів освіти (перевага двомовності для дитини (Hagège, 1996), аргументація раннього вивчення мов (Porcher, 1998) та двомовність у родині

як запорука успішного шкільного навчання (Hélot, 2007) та інші. У наукових працях вищезазначених авторів знайшли вирішення проблеми білінгвальної освіти, особливостей міжкультурного виховання та специфіки підготовки фахівця білінгвального навчання.

Проте, мусимо зазначити, що напрацьована останніми десятиліттями успішна практика організації шкільного білінгвального навчального процесу у наукових роботах вчених репрезентована недостатньо. Цим зумовлена **мета** нашої наукової розвідки – дослідити та охарактеризувати освітню діяльність білінгвальних початкових шкіл та дошкільних закладів міста Бордо у Франції.

Методами дослідження слугували: теоретичні методи (індукція, дедукція, пояснення), методи конкретизації та узагальнення, а також аналіз наукової літератури, дотичної до проблеми дослідження, емпіричні методи для опису та аналізу освітньої діяльності білінгвальних шкіл міста Бордо.

Вектори розвитку та переваги білінгвальної освіти в Європі. Білінгвальна освіта в Європі є результатом довгої і складної історії мовної взаємодії в освітньому і культурному просторі. В умовах білінгвальної освіти мови є об'єктом і засобом навчання, а це означає, що учні отримують знання предмету шляхом використання двох мов: рідної і іноземної. Активне використання інших мов, крім національної, у європейських системах освіти з кожним роком посилюється, що засвідчує когнітивні, лінгвістичні і культурні переваги білінгвальної освіти. Численні наукові дослідження з дидактики, педагогіки та психології вимагають переосмислення мовних відносин в освітньому просторі, поліпшення викладання мов, щоб краще підготувати учнів до життя в багатомовному і багатокультурному світі. «Білінгвальна особистість характеризується високим рівнем володіння двома мовами (рідною та іноземною), сформованістю міжкультурної комунікативної компетентності, білінгвальною мовною свідомістю та предметним кодом» (Дьоміна, 2019., с. 93). Прагнення захистити мови меншин тісно пов'язане з метою консолідувати сферу двомовної та багатомовної освіти. З цієї метою визначено читання і письмо як основні аспекти оволодіння іноземною мовою та підкреслено позитивну роль раннього або напівраннього вивчення іноземних мов.

Когнітивні переваги білінгвізму підтверджуються багатьма дослідниками: у двомовному середовищі дитина працює з обома мовами в стані постійної активації (Hagège, 1996); білінгвізм в сім'ї веде до плюралізму в школі (Hélot, 2007); білінгвізм – це мовні контакти (Mackey, 1976). Більшість дослідників притримуються думки, що мовний рівень двомовної дитини часто вищий, ніж одномовної, оскільки в умовах білінгвізму навіть у своїй рідній мові дитина отримує більшу впевненість у собі. Вивчення звуків, характерних для різних мов, потребує природних здібностей дитини та стає можливим у сприятливому навчальному середовищі (Coste, 2010; Hamers, 1983; Lietti, 1994; Porcher, 1998).

В умовах білінгвальної освіти вчителі намагаються застосовувати інноваційну методіку (Duverger, 2007). Важливою метою їхньої діяльності є прагнення розвивати в системі білінгвальної освіти мультикультуралізм, організувати лінгвістичні та культурні обміни, починаючи з середньої школи, сприяти спорідненню міст та співпраці двох і більше шкіл, підтримувати культурні асоціації іммігрантів, щоб полегшити вивчення державної мови. Впродовж білінгвального навчального процесу виникає потреба інформувати та заохочувати вчителів до міжнародної мобільності, вживаючи при цьому необхідні адміністративні заходи та розвивати справжню культуру самопідготовки та самовдосконалення (Charte européenne, 2005). Для досягнення когнітивних, лінгвістичних та культурних цілей білінгвального навчання велике значення має вибір методологічних стратегій, оскільки вони повинні враховувати: розуміння проблеми та її вирішення; визначення пріоритетів навчання (усного чи письмового мовлення, читання, перекладу); реалізацію навчання в ігровій формі на початковому рівні вивчення іноземної мови; врахування особливостей білінгвального навчання на більш пізньому етапі вивчення іноземної мови; можливість розвивати функціональне спілкування, широко використовуючи ситуативний контекст; відмову від традиційного вивчення граматики на користь новітніх лінгвістичних підходів; використання аудіовізуальних засобів для варіювання форм навчання; організацію міжшкільного та міжнародного листування учнів з метою практичного використання іноземної мови.

Освітні пріоритети білінгвальних освітніх закладів міста Бордо. Як засвідчило здійснене нами дослідження, вивчення іноземної мови у білінгвальних початкових школах та дошкільних закладах міста Бордо має три цілі (рис. 1)

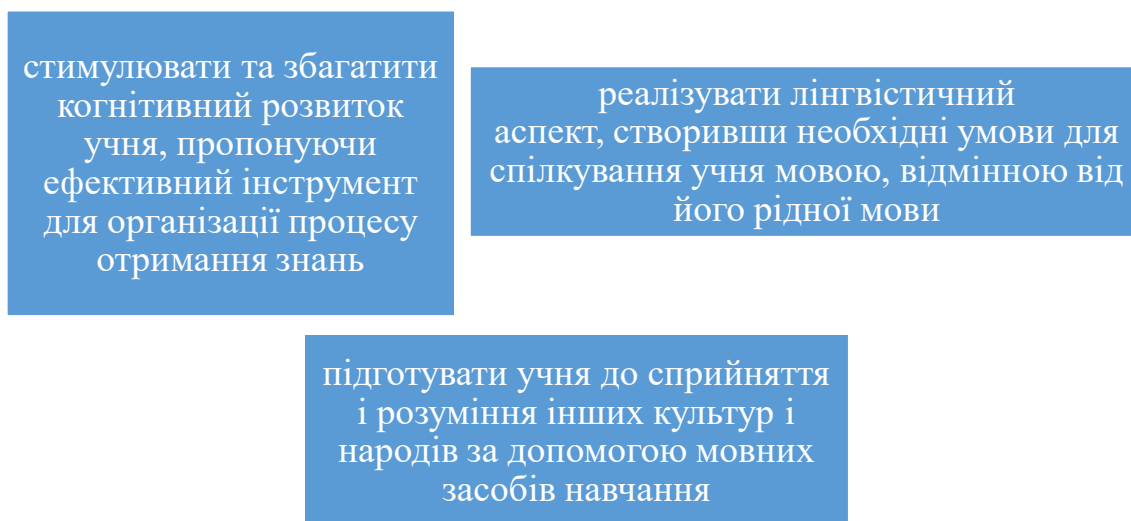

Рис. 1 Цілі вивчення іноземної мови у білінгвальних початкових школах та дошкільних закладах міста Бордо

Діяльність білінгвальних шкіл Бордо перебуває під постійною увагою міністерств, департаментів та національних рад з питань освіти, а також керівництва навчальних закладів. Необхідну допомогу надають методичні центри, що займаються проблемами білінгвальної освіти. Фінансування частково здійснюється посольствами тих держав, мова яких вивчається: відбувається постійне оновлення матеріальної бази та забезпечення довідковою і методичною літературою; здійснюється виплата стипендій і оплата стажувань вчителям. Організація канікул для учнів в країні, мова якої вивчаються, значною мірою сприяє реалізації культурного аспекту білінгвальної освіти. Встановлено, що в сучасних європейських державах немає чіткої і регламентованої постановки питання використання навчально-методичного обладнання, адже регламентація заважає проявленню самостійності і творчості учителя. Надання педагогам права вибору – одне з досягнень мовної політики Європейського Союзу і Франції зокрема.

Репрезентація діяльності початкових шкіл міста Бордо. Білінгвальна школа Монтесорі, що знаходиться на правому березі Гарони міста Бордо (*Montessori Bilingue Bordeaux Rive Droite*), враховує індивідуальні здібності кожної дитини, її інтереси і таланти, поважає індивідуальність та сприяє особистісному розвитку, заохочує природне бажання дитини освоювати нові вміння і навички. Виховання в дітей почуття поваги до оточуючих, відповідальності за свої дії і вчинки, необхідності захисту навколишнього середовища є пріоритетними. Фахівці білінгвальної школи, що позицінують себе як «монтесорі-вихователі», вірять, що діти є внутрішньо мотивованими, мають вроджене та невгамовне бажання вчитися. Не потрібна жодна винагорода, на думку Марії Монтесорі, щоб мотивувати їх до здобуття знань і отримання високих результатів навчання. У сприятливому сімейному і шкільному середовищі в дітей, без усякого сумніву, розвивається сильне бажання стати незалежними успішними людьми в майбутньому (*Ecole Montessori, 2023*). Прагнення педагогів поставити дитину в центр її особистісного успіху, врахування того, що кожна дитина унікальна і розвивається у своєму власному темпі є визначальними в білінгвальній освіті, позаяк повага до себе і оточуючих знаходить відображення у словах і вчинках дітей в школі і продовжується поза її межами. Приклад батьків, зазвичай, заохочує дітей висловлюватись ввічливо, діяти гідно. Їхня активна участь в житті школи сприяє реалізації освітніх проєктів та позашкільних заходів. Численні дослідження в галузі психології, педагогіки та дидактики підтверджують висновки педагогині і, як результат, класичні програми дитячого садка для дітей 3–6 років базуються на основних положеннях педагогіки Монтесорі. Вихователі цінують і поважають дітей, є для них постійним взірцем для наслідування.

Білінгвальна школа Монтесорі міста Бордо надає великого значення якісному вивченню мов, що є важливим в умовах сьогодення. Діти щоденно занурюються в двомовне англійсько-французьке середовище, в школі працюють кваліфіковані викладачі англійської та французької, рідної для більшості учнів, мови. Таким чином, діти навчаються легко та максимально природним способом.

Для фахівців білінгвальної школи Монтесорі важливо, щоб дитина повністю усвідомлювала своє місце в суспільстві та розуміла свою роль, чи то на рівні школи, чи муніципалітету тощо. Взаємодопомога є однією з основ співжиття дітей в школі та повсякденному житті. Різноманітними заходами та акціями, проведеними протягом року, педагоги допомагають дітям усвідомити їхній обов'язок як громадян світу – слухати та чути ближнього, його бажання і очікування. Навчально-виховна діяльність школи зосереджена також на навколишньому середовищі, розумінні та усвідомленні екологічних проблем, на спостереженнях за природою.

Іншомовна діяльність у білінгвальній школі Монтесорі мотивує дитину до творчості і розвитку уяви, реалізує численні освітні проекти. *L'eclosion des fleurs* є одним із них. Завдяки йому, та іншим майстер-класам, діти можуть повною мірою розкрити свій творчий потенціал. Лозунг «*Mens sana in corpore sano* – у здоровому тілі здоровий дух», слугує важливим підтвердженням спрямування навчально-виховної діяльності школи Монтесорі на здорову, всебічно розвинену особистість, оскільки Марія Монтесорі завжди наполягала на потребі маленьких дітей у русі, підкреслювала важливість розвитку моторики дітей від 3 до 6 років через спеціальні заняття.

Білінгвальна школа Успіння Святої Клотільди в місті Бордо (*Assomption Sainte Clotilde Bordeaux*) включає початкову, середню школи та національну післябакалаврську підготовку, що забезпечує можливість залишатися в одній шкільній системі протягом усього навчання та не змінювати середовище шкільного життя. Школа використовує метод *Cambridge English* для викладання англійської мови відповідно до програми білінгвального класу. Вона зосереджується на усному і письмовому мовленні, аудіюванні та читанні. Учні розвивають свої навички листування із ровесниками інших шкіл з англійською мовою навчання, відзначають англійські свята як, наприклад, День подяки. Учні середньої школи мають можливість скласти іспити наприкінці року не тільки у Франції, але й у Великій Британії.

Білінгвальна школа Сент-Марі Гран Лебрэн (*Sainte-Marie Grand Lebrun*) забезпечує дітям від 2 до 18 років можливість залишитися в тій самій шкільній системі, щоб не переривати своє шкільне життя, пропонуючи початкову, середню школу та національну післядипломну підготовку бакалавра, та дає їм шанс отримати справді міжнародну освіту. Заняття англійською мовою проводять англійські викладачі – носії мови. Окрім англійської, школа також пропонує уроки іспанської, німецької та російської мов. Коли учні досягають середньої та старшої школи, вони можуть продовжувати уроки англійської, маючи можливість вивчати також латину та давньогрецьку мову. Після бакалаврату учні можуть готуватися до екзаменів у закладі вищої освіти.

Міжнародна приватна білінгвальна школа Бордо (BIS), яка працює з 1987 р., має на меті надати своїм учням (віком від 3 до 18 років) рівень володіння принаймні двома мовами (зазвичай французькою та англійською), заохочує до взаємодії із учнями різних національностей, щоб, таким чином, сприяти повазі до різноманітних культур і створити мультикультурне середовище. Міжнародна школа приймає нових учнів протягом усього навчального року, що є позитивним моментом для тих, хто переїжджає до Бордо в будь-який час року.

Середня школа-ліцей Франсуа Мажанді (*Lycée François Magendie*) особливо відома своїми мовними та дизайнерськими програмами, оскільки дає можливість учням, віком від 14 до 18 років, брати участь у кількох мовних секціях із широким вибором мов, таких, як: англійська, іспанська, німецька, італійська, китайська, японська, корейська, іврит, російська, латинська та давньогрецька.

Мала білінгвальна школа Бордо (*La Petite Ecole Bilingue Bordeaux*), також відома як Міжнародна школа Стюарта, пропонує освітню програму англійською мовою для учнів віком від 3 до 6 років, в якій у кожному класі є принаймні один англійський учитель. У вересні 2020 р. було відкрито секції початкової школи.

Висновки. Таким чином, проаналізувавши діяльність білінгвальних шкіл міста Бордо, можемо виокремити характерні особливості їх функціонування:

1. Діяльність білінгвальних класів зосереджена на викладанні однієї або декількох нелінгвістичних дисциплін двома мовами: рідною та іноземною.
2. Вступ учнів до білінгвальних класів базується на добровільності та свідомому виборі.
3. Функціонування білінгвальних класів здійснюється під постійною увагою Міністерства освіти, департаментів та національних рад з питань освіти, а також керівництва навчальних закладів.
4. Одним із чинників успішного функціонування білінгвальних класів є фахова підготовка вчителя.
5. Навчання у білінгвальних класах закінчується складанням іспиту на ступінь бакалавра із поміткою «європейський» або «міжнародний», що дає можливість продовжити навчання у провідних навчальних закладах Європи та світу.

Перспективи подальшого дослідження за представленим напрямком стосуються проблем дуальної освіти в навчальних закладах Франції.

Література

- Винарчик М. П. Розвиток білінгвальної освіти у середніх навчальних закладах Франції (70-ті роки ХХ – початок ХХІ століття): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Дрогобич, 2014. 243 с.
- Дьоміна В. В. Білінгвізм майбутнього перекладача – вимога сучасної європейської вищої освіти. Науковий журнал Хортицької національної академії. *Scientific Journal of Khortytsia National Academy. (Серія: Педагогіка. Соціальна робота)* : наук. журн. / [редкол. : В. В. Нечипоренко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : Вид-во комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, 2019. Вип. 1(1). С. 90–95. DOI : <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2019-1-10>
- Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. видання С. Ю. Ніколаєва. Переклад з англ. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.
- Beacco J.-C. Elaborer des politiques linguistiques éducatives en Europe *Le français dans le monde*. Paris, 2003. № 330. p. 18–20.
- Coste D. Regard critique sur la notion d'interculturalité : pour une didactique de la pluralité linguistique et culturelle. Paris : L'Harmattan, 2010. 190 p.
- Council of Europe. The Council of Europe and Language education. 2023. URL : <https://www.coe.int>
- Cros F. Innovation et formation des enseignants *Recherche et formation : innovation et formation des enseignants*, 1999. № 31. p. 5.
- Duverger J. Professeur bilingue de DNL, un nouveau métier *Le français dans le monde*. Paris, 2007. № 349. p. 20–21.
- Ecole Montessori bilingue Rive Droite. 2023. URL : <https://www.montessori-bilingue-bordeaux.com/ecole-montessori-bilingue>
- Education et sociétés plurilingues. 2023. URL : <https://journals.openedition.org/esp/2933>
- Guide bilingue en maternelle et primaire. 2023. URL : <https://www.elterne-bilinguisme.org/uploads/images/Guide%20bilingue%20en%20maternelle%20et%20primaire.pdf>
- Hamers J. Bilingualité et bilinguisme. Bruxelles : P. Margada, 1983. 498 p.
- Hélot C. Du bilinguisme en famille au plurilinguisme à l'école. Paris : L'Harmattan, 2007. 282 p.
- Lietti A. Pour une éducation bilingue. Paris : Bibliothèque Payot, 1994. 294 p.
- Mackey W. F. Bilinguisme et contact des langues. Paris : Klincksieck, 1976. 534 p.
- Porcher L. L'apprentissage précoce des langues. Paris : Presses Universitaires de France, 1998. 126 p.
- White Paper on Intercultural Dialogue «Living Together As Equals in Dignity». 2023. URL : <https://www.coe.int/t/dg4/intercultural>
- Hagège C. L'enfant aux deux langues. Paris : Odile Jacob, 1996. 298 p.
- Charte européenne du plurilinguisme. Paris : OEP, 2005. 9 p.

References

- Beacco, J.-C. (2003). Elaborer des politiques linguistiques éducatives en Europe *Le français dans le monde*. Paris, № 330. 18–20.
- Charte européenne du plurilinguisme (2005) : OEP. 9 (fr)

- Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment (2003) : Lenvit, 273 p. (ukr).
- Coste, D. (2010). Regard critique sur la notion d'interculturalité : pour une didactique de la pluralité linguistique et culturelle : L'Harmattan, 190 p. (fr)
- Council of Europe. The Council of Europe and Language education. <https://www.coe.int> (fr)
- Cros, F. Innovation et formation des enseignants *Recherche et formation : innovation et formation des enseignants*, 1999. № 31. 5. (fr)
- Duverger, J. (2007). Professeur bilingue de DNL, un nouveau métier *Le français dans le monde*. Paris, № 349. 20–21. (fr)
- Domina, V. V. (2019). Bilingualism of future foreign language teacher as requirement of modern European higher education. *Scientific Journal of Khortytsia National Academy. (Series: Pedagogy. Social Work)* : scientific journal : Publishing house of the Municipal Institution of Higher Education – Khortytsia National Educational and Rehabilitation Academy of Zaporizhzhia Regional Council, Iss. 1(1). 90–95. <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2019-1-10> (ukr).
- Ecole Montessori bilingue Rive Droite. <https://www.montessori-bilingue-bordeaux.com/ecole-montessori-bilingue> (fr)
- Education et sociétés plurilingues. <https://journals.openedition.org/esp/2933> (fr)
- Guide bilingue en maternelle et primaire. <https://www.eltern-bilinguisme.org/uploads/images/Guide%20bilingue%20en%20maternelle%20et%20primaire.pdf> (fr)
- Hagège, C. (1996). L'enfant aux deux langues : Odile Jacob. (fr)
- Hamers, J. (1983) Bilingualité et bilinguisme. Bruxelles : P. Margada. (fr)
- Hélot, C. (2007). Du bilinguisme en famille au plurilinguisme à l'école : L'Harmattan. (fr)
- Lietti, A. (1994). Pour une éducation bilingue : Bibliothèque Payot. (fr)
- Mackey, W. F. (1976). Bilinguisme et contact des langues : Klincksieck. (fr)
- Porcher, L. (1998). L'apprentissage précoce des langues. Paris : Presses Universitaires de France. (fr)
- Vynarchyk, M. P. (2014). The Development of Bilingual Education in secondary schools in France (the 70s of the XX – the beginning of XXI century (PhD thesis). Drohobych. 243 p. (ukr).
- White Paper on Intercultural Dialogue «Living Together As Equals in Dignity». <https://www.coe.int/t/dg4/intercultural> (fr)

COGNITIVE, LINGUISTIC AND CULTURAL ASPECTS OF EDUCATIONAL ACTIVITIES OF BILINGUAL PRIMARY SCHOOLS AND PRE-SCHOOLS IN THE CITY OF BORDEAUX IN FRANCE

Mariia Vynarchyk, Candidate of Pedagogical Sciences, Assistant Professor at the Department of the German and French languages and Methods of their Teaching, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, Drohobych, Ukraine, e-mail: marie-vynarchyk@online.ua

The scientific article explores the educational activities of bilingual primary schools and preschools in the city of Bordeaux in France. The research carried out is the result of the author's scientific internship at the University of Bordeaux 3.

It has been established that the educational process in bilingual schools is aimed at achieving a single goal - high-quality language learning, which is important in today's conditions and contributes to the implementation of its linguistic aspect. Pupils of bilingual classes have the opportunity to immerse themselves in a bilingual environment on a daily basis under the constant attention of qualified specialists in bilingual education. All necessary conditions are created so that children learn easily and are maximally interested in the educational process. In the conditions of bilingual education, it is typical for teachers to actively use interactive methods of educational foreign language activities, since the degree of perception and assimilation of knowledge by students depends on the correct choice of teaching methods, the way of presenting and explaining the topic of the lesson. This significantly strengthens the cognitive aspect of bilingual education.

Having analyzed the activity of bilingual schools in the city of Bordeaux, we can single out the characteristic features of their functioning: the activity of bilingual classes is focused on teaching one or more non-linguistic disciplines in two languages: native and foreign; admission of students to bilingual classes is based on voluntariness and conscious choice; functioning of bilingual classes is carried out

under the constant attention of the Ministry of Education, departments and national councils on education, as well as the management of educational institutions; one of the factors of the successful functioning of bilingual classes is the professional training of the teacher; study in bilingual classes ends with passing the exam for a Bachelor's degree marked "European" or "international", which gives the opportunity to continue studying in leading educational institutions in Europe and the world.

Key words: *bilingual schools, foreign languages, interactive technologies, specialists in bilingual education, cognitive, linguistic and cultural aspects of bilingual education.*

Стаття надійшла до редакції / Received 27.02.2023

Прийнята до друку / Accepted 31.03.2023

Унікальність тексту 97,3 % (Unicheck ID1015043261)

© Винарчик Марія Петрівна